

М. Мелашенко
(Полтава)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ – МЕДИКІВ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЗА ФАХОМ

Стаття присвячена дослідженню способів перекладу текстів медичного спрямування, розглянуто медичний термін як одиницю перекладу, описані типові помилки і труднощі при перекладі медичних термінів, зроблено аналіз перекладу "хибних друзів перекладача" на прикладі медичних термінів, виокремлено основні конкретні закономірності перекладу літератури за фахом, що забезпечують основне завдання перекладу.

***Ключові слова:** переклад, термін, медицина, галузь, структура.*

The main reason for our research is the specificity of medical terms in English. Medical language belongs to the so-called languages for special purposes which differ from everyday language above all in the specificity of the terminology. These languages for special purposes are part of the language system and can be classified in different ways. In our research we pay much attention to investigation of one of the most developed terminological sub-systems of English and Ukrainian – medical terminology. Medical translation can be considered as one of the most difficult, because medicine is a science where the truth of the translated material plays an important role, because life and humans health depend on this translation. Medical translation includes several factors such as a large number of synonyms, usage of abbreviations, increasing of medical vocabulary, presence of “false friends”. The article deals with the investigation of medical terms translation, medical term as a unit of translation is described, typical mistakes and difficulties during medical terms translation are distinguished, analysis of “false friends” translation was solved, the main specific characteristics of medical terms which provide the main task of the translation are emphasized, the main concepts of semantic analysis of the term are characterized. The main vocabulary of medical texts was analyzed, terms were described. We found out that translation should be faithful and close to original. Translated material must contain only verified medical terminology. In our work we emphasize the main requirements to medical text translation that provide the main task of translation – straightforward and accurate information.

***Key words:** translation, term, medicine, branch, structure.*

У зв'язку з інтенсивним розвитком таких різних галузей як медицина та переклад виникає необхідність у дослідженні способів перекладу медичних текстів.

Мета дослідження полягає у тому, щоб виявити особливості перекладу медичної термінології, розглянути медичний термін як одиницю перекладу, виявити вимоги адекватного перекладу медичного терміна, описати основні принципи семантичного аналізу терміна, розглянути типові помилки і труднощі при перекладі медичних термінів, зробити аналіз перекладу «хибних друзів перекладача» на прикладі медичних термінів.

Я. І. Рецкер дав перекладу наступне визначення: "Переклад – це точне відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і стилю. Цим переклад і відрізняється від переказу, в якому можна передавати зміст іноземного першотвору, опускаючи другорядні деталі і не піклуючись про відтворення стилю. Єдність змісту і стилю відтворюється в перекладі на іншій мовній основі і вже тому буде новою єдністю, яка властива мові перекладу" [5]. Медичний переклад не є винятком.

У нашій роботі ми приділяємо значну увагу дослідженню однієї з найбільш розвинених термінологічних підсистем англійської та української мов – медичній термінології.

Медичний переклад – досить складний вид людської діяльності. Даний вид перекладу пов'язаний з великою відповідальністю, вимагає професіоналізму, знань в конкретній галузі медицини, а також знань специфіки та особливостей текстів цієї тематики, оскільки від точності перекладу залежить здоров'я і життя людей. Точність і повнота є основними вимогами до перекладу. Якщо ми говоримо про переклад медичних текстів, наслідки зміни сенсу першоджерела можуть бути різними, аж до шкоди людському життю. Жодна думка автора не повинна бути пропущена або перефразована. При перекладі медичної літератури необхідно добре володіти не лише іноземною мовою і тематикою, але і науковим мисленням, логічними категоріями тієї або іншої галузі, у тому числі і медицині.

Протягом багатьох років проблемами термінології займались такі лінгвісти як Д. С. Лотте, Т. Л. Канделакі, В. П. Даниленко, Г. О. Винокур, К. Я. Авербух, В. І. Карабан, та інші. Поняття «терміна», «терміносистеми» досліджувалось багатьма перекладознавцями: С. В. Гріншовим, Р. Ф. Проніною, М. Н. Володіною, Г. П. Мельниковою, Б. Н. Головіним, Л. С. Бурхударовим, С. Л. Мішлановою та Л. М. Алексєєвою.

Медична термінологія – це мова, якою спілкуються лікарі різних спеціальностей. До складу сучасної медичної термінології входить кілька сотень тисяч слів і стійких словосполучень, які складають термінологічну базу цілого ряду медико-біологічних дисциплін. Це природно сформована терміносистема, яка має багатовікову традицію. Сучасна медична наука користується, в основному, латинськими термінами або лексичними елементами грецької мови. Частина медичних термінів застаріла і виходить з ужитку, інші змінюють своє значення, а для вираження нових наукових понять виникають нові терміни. Характерна особливість медичної термінології – використання латинської та грецької мов для утворення термінів. У ній також зустрічаються і терміни арабського, італійського, німецького, англійського і французького походження. Терміносистема медицини інтернаціоналізована, кількість інтернаціональних термінів у медицині дорівнює приблизно 89% [6]. Медична тематика може вважатися однією з найскладніших у перекладі.

У роботі ми виокремлюємо основні конкретні вимоги до перекладу медичних текстів, що забезпечують основне завдання перекладу – ясну і чітку інформацію:

- а) переклад має бути точним, а саме передавати те, що міститься в оригіналі;
- б) незалежно від міри ясності оригіналу в перекладі має бути ясність і чіткість;
- с) переведений матеріал повинен містити ретельно вивірену медичну термінологію, щоб не виявитися причиною неточної діагностики та грубої помилки в професійній діяльності.

Для того щоб здійснити якісний переклад медичних текстів, багатих складною термінологією, потрібно добре знати особливості і класифікації термінів. Маючи складну внутрішньо-семантичну структуру термін є єдиною, самостійною одиницею найменування. Терміном може вважатися одиниця будь-якої конкретної природної або штучної мови (слово, словосполучення, аббревіатура, символ), що володіє в результаті стихійно сформованої чи особливої свідомої колективної домовленості спеціальним термінологічним значенням. М. М. Глушко констатує, що «термін – це слово або словосполучення для вираження понять і позначення предметів, що володіє, завдяки наявності у нього суворої і точної дефініції, чіткими семантичними кордонами і тому однозначне в межах відповідної класифікаційної системи» [4].

Для правильного перекладу терміна важливо знати його словотворчу і морфологічну структуру. Нижче наводиться основна їх класифікація за будовою:

1. Прості терміни, що складаються з одного слова: *ulcer* – виразка, *allergy* – алергія;
2. Складні, що складаються з двох слів, які пишуться разом або через дефіс: *acquired immunity* – набутий імунітет;
3. Терміни – словосполучення, що складаються з декількох компонентів: *air borne infection* – повітряно-крапельна інфекція;
4. Багатокомпонентні терміни, що мають в своєму складі три і більше слів: *saccular aneurysm of aorta* – саккулярна аневризма аорти [3].

Терміни, створені на основі аббревіатури є особливо цікавими для дослідження. Аббревіатура – (від італ. *abbreviatura*, від лат. *brevis* – короткий, короткий) – іменник, утворене з усічених відрізків слова, з таких же відрізків в поєднанні з цілим словом, а також з початкових букв або звуків слів, що складають дане утворення» [2; 23]. Найбільшого поширення аббревіатури набули в двадцятому столітті, після так званого «інформаційного вибуху», хоча зустрічатися з ними ми могли ще в давньогрецьких текстах. За

допомогою абревіатур створюються терміни особливої структури, які є «продуктом вторинної номінації вихідної форми слова або словосполучення. Властивості нової одиниці унікальні і не повторюються в своїй сукупності» [1; 15]. В англійській мові спостерігається тенденція до скорочення будь-якого терміна. Українська мова значно відстає в кількісному відношенні абревіатур: те, що називається терміном в українській мові, в англійській мові перетворюється в абревіатуру: OD – "right eye" – праве око; OS – "left eye" – ліве око; OU – "both eyes" – обидва ока.

Не менш цікавою для дослідження є така особлива категорія слів, відома як «хибні друзі перекладача». «Хибні друзі перекладача» – це іноземні слова, співзвучні українським, але означають щось зовсім інше. Нижче ми розглянемо декілька прикладів таких випадків: examine – означає не «екзамен», а «оглядати»; glands – це не «гланди», а «залози»; drug – перекладається зовсім не як «друг», а означає «ліки»; symptomatic – може означати не тільки «симптоматичний», а й «з клінічними проявами», наприклад: symptomatic hypertension – «артеріальна гіпертонія з клінічними проявами», а не «симптоматична артеріальна гіпертонія», але зверніть увагу, що symptomatic therapy – «симптоматична терапія». Ще один типовий приклад хибних друзів серед медичних термінів – cystic fibrosis, що означає не «кістозний фіброз», а «муковісцидоз».

Особливої уваги вимагають синоніми, кількість яких в медичній термінології вражає. Іноді одне і теж поняття має декілька значень. Наприклад, в англійській мові слово «призначення» позначається термінами "prescription", "administration". Слово «біль» можна перекласти за допомогою термінів "pain" та "ache". Тому, як ми бачимо, при перекладі необхідно орієнтуватися у синонімічному ряді.

Отже, переклад текстів медичної тематики можна вважати одним з найскладніших, адже медицина є наукою, у якій точність відіграє величезну роль, тому що від точності може залежати життя й здоров'я людини, ось чому медичний переклад не допускає можливості помилок. У даній роботі ми

розглянули проблеми перекладу текстів медичного спрямування і визначили способи вирішення труднощів при перекладі. Виявили основне завдання при перекладі, яке полягає у збереженні стилю оригіналу і забезпеченні адекватності перекладу тексту. Ми з'ясували, що відноситься до основних вимог при перекладі медичних текстів – це точний і чіткий переклад, опис і пояснення фактів.

Медичний переклад як проблема потребує подальшого дослідження, оскільки труднощі під час перекладу термінології є одними з головних перешкод для комунікації. Проведене дослідження дозволить уникнути проблем і помилок при перекладі.

Література

1. Андрианов С. Н. Некоторые вопросы построения словарей специальной терминологии // Тетради переводчика. / С. Н. Андрианов. – Вып. 2. – М. : Международные отношения, 1964. – С. 78 – 91.
2. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Том I. Лексическая семантика (синонимические средства языка). / Ю. Д. Апресян. – М. : Языки русской культуры, 1995. – 464с.
3. Большой русско-английский медицинский словарь / Р. Г. Антонян, М. С. Бенюмович, А. Ю. Болотина, В. Л. Ривкин. – М. : РУССО, 2000. – 704 с.
4. Глушко М. М. і ін. Функціональний стиль громадського мови і методи його дослідження. / М. М. Глушко – М., 1974. – С. 33.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. / Я. И. Рецкер. – М. : Междунар. отношения, 1974. – 228 с.
6. Dictionary of Pharmacy / Dennis B. Worthen Editor in Chief. – New York , London , Paris : Pharmaceutical Products Press , 2004. – 528 p.